

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.31 (477)

М. В. Брода, О. Т. Тимчук

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Реалізація мети української освіти забезпечує ґрунтовну підготовку молоді до самостійного життя і професійної діяльності, що передбачає творчу працю, самостійний пошук, відчуття свободи, відповідальності за свої вчинки. Тому досягнення іншої якості підготовки випускників вищої школи в умовах європейської інтеграції та глобалізації й осучаснення змісту навчальних дисциплін, його адаптація до умов входження молодого покоління у відкрите суспільство потребують насамперед теоретичного підґрунтя для перебудови навчання у вищих навчальних закладах України, філософського осмислення способів викладання навчальних курсів, перегляду їхніх пріоритетів.

Питаннями організації самостійної роботи студентів в умовах гуманізації та демократизації навчання і виховання займаються І. Гіренко [2], Т. Гусак [3], І. Задорожна [4], М. Солдатенко [5], Н. Ушакова [6] та ін. Водночас недостатньо робиться акцент на особливостях такої організації в сучасних ВНЗ під час вивчення англійської мови.

Мета статті – дослідити особливості організації самостійної роботи студентів з англійської мови в контексті трансформаційних процесів у вищих навчальних закладах України.

Задля забезпечення якості вивчення курсу англійської мови необхідно створити умови для систематичного виконання дій та операцій самостійно. Створення умов для самостійності та вияву ініціативності завжди є конкретним втіленням демократичних змін. Повноцінної реалізації людини, а також побудови демократичних стосунків з іншими людьми не може бути без високого рівня почуття власної гідності учасників педагогічного процесу, оптимістичної атмосфери у їхньому оточенні, сформованого механізму самоконтролю.

Важливим засобом реалізації самостійної навчальної діяльності студентів є модульно-рейтингове навчання. Використання рейтингової системи значно активізує навчальну роботу студентів і викладачів, стимулює систематичну роботу студентів над навчальним матеріалом та дозволяє забезпечити систематичне вивчення предмету, створити стимули для регулярної та якісної роботи [5].

В умовах модульно-рейтингового навчання викладач виконує функцію не інформаційну, а управлінську і стає, по суті, консультантом у самостійному навчанні студентів. З'ясовуючи проблеми, що виникають при

опрацюванні матеріалу, він водночас допомагає студентам ліквідувати прогалини в підготовці, ускладнює або спрощує завдання тощо.

Важливе місце в системі роботи за рейтингом займають індивідуальні заняття зі студентами. Студенти мають можливість на цих заняттях з'ясувати незрозуміле, отримувати консультації щодо самостійної роботи над темою, скласти чи перескласти підготовлену тему. Індивідуалізуюючи процес навчання і виховання кожної особистості, насамперед важливо врахувати особливості кожної людини та створити умови для вдосконалення її здібностей у вибраній сфері діяльності.

Звідси виконувані педагогом функції будуть максимально допомагати самореалізації студента в житті, забезпечувати насамперед духовний розвиток особистості. Навчання засобами мови, збагачення мови та розвиток мовних можливостей людини, за О. Вишневським, є надійним шляхом її духовного розвитку [1, с. 571].

В умовах масового навчання індивідуалізація як важливий орієнтир успішного забезпечення навчального процесу реалізується в рамках диференційованого навчання, що передбачає поділ усіх учнів на умовні групи з більш-менш однорідними психологічними характеристиками і однорідним рівнем підготовки.

Практичний блок навчальної дисципліни, в т.ч. англійської мови, звісно, має бути представлений завданнями різного рівня складності. Це і завдання, пов'язані з аналізом основних наукових понять, і завдання, що дозволяють з'ясувати сутність важливих явищ і процесів, аналізувати, порівнювати їх, проводити їх класифікацію, аналогію, забезпечити експериментування з матеріалом, який вивчається. Практичну підготовку доповнить виконання завдань різного рівня складності (що пропонуються на заняттях і на домашнє завдання для самостійного виконання).

Використання у змісті курсу англійської мови самостійних робіт, що вимагають активного пошуку і творчого підходу до їх виконання, зрозуміло, є важливим стимулом для формування у студентів інтересу до навчання. Тут багато в чому залежить від продуманої організації самостійної діяльності, яка передбачає висловлення студентами власної точки зору, розвиток емоційних переживань, виявлення самостійності, відповідальності, активності тощо.

Задля самостійного засвоєння інформації під час вивчення іноземної мови Н. Ушакова наполегливо радить забезпечувати формування навчально-інформаційних умінь, які стимулюють пошук, застосування інформації тощо [6, с. 144 – 145]. У цьому зв'язку вчена звертає увагу на роботу з текстом, урахування рецептивний чи продуктивний характер взаємодії з ним, а також їхній розподіл на усні та письмові. Звідси важливо максимально використовувати лінгвістичні характеристики текстів для самостійної роботи студентів.

Отже, самостійна діяльність здійснюється у межах часу, відведеного самим студентом на самостійне вивчення навчального матеріалу з різних предметів, у т.ч. англійської мови, і виконання певних завдань. Звісно,

лише самостійна робота дає можливість забезпечити якість навчальної підготовки, розвиток творчих здібностей. Вона є важливим компонентом організації педагогічного процесу.

У пошуках системності в організації самонавчання ще в 70-х рр. ХХ ст. дослідники педагогічного процесу Т. Щукіна, М. Скаткін та ін. наголошували на можливості забезпечення розвивального ефекту від самостійної роботи. У тогочасній дидактиці виділяють чотири її види – за зразком, реконструктивні, варіативні (на застосування наукових понять) і творчі. Відтак виділення групи творчих робіт, які характеризуються творчими процесами у навчанні, свідчить про ускладнення змісту педагогічної підготовки вчителя.

Водночас стереотипні на той час уявлення про роль педагога (щодо постановки завдань та обговорення можливих шляхів їх розв'язання чи пропозиції щодо виконання аналогічних завдань) не дозволили педагогам зробити сміливі демократичні висновки щодо реалізації розвивальної функції навчання. Зрозуміло, що навіть самостійна робота студентів на заняттях іноді може зводитися до доброго пояснення результатів чи вмілих експериментів.

Акцентуючи увагу педагогів на процесі перетворювальної діяльності на базі засвоєної інформації, вчені Б. Коротяєв, П. Підкасистий та ін. обґрунтували його вплив на розвиток особистості, що визначало важливе значення самостійного пошуку розв'язків проблеми як найважливішого критерію творчості. Звісно, такі висновки сприяли демократизації навчально-виховного процесу і акцентуванню уваги на самостійну роботу студентів.

Реформування сучасного змісту філологічних дисциплін необхідно, звичайно, здійснювати на демократичних принципах, що лежать в основі діяльності усіх навчальних закладів і репрезентовані концепцією діяльнісного підходу. Усе це визначає самостійну організацію навчання та суб'єктну модель студента. Тут повинні об'єднати зусилля усі типи навчальних закладів. До того ж досягнення іншої якості підготовки випускників вищої школи в умовах європейської інтеграції й осучаснення змісту навчання потребують перебудови як змісту, так і форм, методів навчання.

Зосереджуючи увагу на завданнях для самостійної роботи, важливо відзначити обов'язковість визначення вказівок, алгоритмів, дій, пояснень очікуваних результатів. Наприклад, опорою для виконання таких завдань може бути список конкретних дієслів, що позначають необхідні дії.

Сучасні дослідники пропонують використовувати у самостійній роботі студентів такі операції, як аналіз, синтез, аналогію, узагальнення, класифікацію. Це зобов'язує викладачів англійської мови (та інших дисциплін) ставити завдання порівняти групи чи види, виділити спільне, відмінне, класифікувати предмети, явища й узагальнити, зробити висновки, аргументувати міркування.

На перспективу важливо дослідити шляхи та засоби реалізації сучасного змісту дисциплін відповідно до європейського вектору його удосконалення, а також виявити психолого-педагогічні умови диференційованого навчання студентів, розглянути у цьому зв'язку можливості різнорівневих самостійних робіт. Відомо, що диференціація навчання під час вивчення англійської мови сприяє його індивідуалізації.

Зауважимо, що самостійна діяльність кожного студента є основною передумовою становлення його як суб'єкта демократичних стосунків. Ефективність дій суб'єкта залежить від особистого включення у діяльність, яка починається лише тоді, коли він сам усвідомлює обмеженість наявних засобів діяльності і починає шукати нові. Власне творчість передбачає деякі самостійні дії студентів, особливо пов'язані з виконанням проектів, пошук власних стимулів виконувати роботу, формулювання своїх суджень і висновків тощо.

Отже, перебудова навчання у вищих навчальних закладах України, перегляд пріоритетів у ньому та осмислення способів викладання навчальних курсів потребує відповідної організації самостійної роботи студентів, яка передбачає використання модульно-рейтингового навчання, індивідуальних занять, мотивації успіху тощо. Збільшення частки та нарощування творчого компонента змісту філологічних дисциплін, спрямованість інформації в курсі англійської мови на майбутню творчу діяльність особистості допоможуть втіленню європейського вектора в удосконаленні тенденцій розвитку освіти, що виходять із сучасного соціального замовлення. Пошук засобів стимулювання самостійної творчої діяльності, саморозвитку забезпечить підготовку до повноцінної життєдіяльності в інформатизованому суспільстві, підвищення якості та ефективності освіти.

Список використаної літератури

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник для студ. вищ. навч. закладів / О. Вишневський. – 2-е вид., доопрац. і доп. – Дрогобич : Коло, 2006. – 608 с. **2. Гіренко І. В.** Формування готовності студентів до самонавчання з іноземної мови / І. В. Гіренко // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. – Вип. 16. – 2010. – С. 63 – 69. **3. Гусак Т.** Формування у студентів зацікавленості до учіння // Рідна школа. – 2000. – № 4. – С. 50. **4. Задорожна І. П.** Модель організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією / І. П. Задорожна // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2012. – № 2. – С. 67 – 73. **5. Солдатенко М.** Самостійна пізнавальна діяльність у контексті Болонського процесу / М. Солдатенко // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 3 – 5. **6. Ушакова Н. І.** Розвиток умінь самостійної діяльності в підручнику з мови навчання для іноземних студентів / Н. І. Ушакова // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. – Вип. 17. – 2010. – С. 140 – 149.

Брода М. В., Тимчук О. Т. Особливості організації самостійної роботи студентів з англійської мови

У статті розкрито особливості організації самостійної роботи студентів, що враховує прагнення студентів до ініціативної творчої праці і залежить у першу чергу від вибору системи цінностей виховання та демократичних перетворень у суспільстві й освіті. Ці умови стосуються насамперед забезпечення самостійного характеру навчальної діяльності студентів.

Ключові слова: самостійна робота студентів, суб'єкт навчальної діяльності, компоненти змісту освіти, індивідуалізація навчання і виховання, модульно-рейтингова система навчання, соціальне замовлення, гуманізація, демократизація, європейські стандарти.

Брода М. В., Тимчук Е. Т. Особенности организации самостоятельной работы студентов по английскому языку

В статье раскрыты особенности организации самостоятельной работы студентов, учитывающий стремление студентов к инициативной творческой работы и зависит в первую очередь от выбора системы ценностей воспитания и демократических преобразований в обществе и образовании. Эти условия касаются прежде всего обеспечение самостоятельного характера учебной деятельности студентов.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, субъект учебной деятельности, компоненты содержания образования, индивидуализация обучения и воспитания, модульно-рейтинговая система обучения, социальный заказ, гуманизация, демократизация, европейские стандарты.

Broda M. V., Tymchuk O. T. Peculiarities of Organization of Students' Independent Work in English Learning

The article reveals peculiarities of organizing students' independent work that takes into account students' desire for creativity and first of all depends on the choice of a system of values in upbringing and the democratic transformations in society and education. These conditions concern an independent character of students' learning.

Key words: students' independent work, agent of leaning, components of the content of education, individualization of education, module system of education, social services commissioning, humanization, democratization, European standards.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Чепіль М. І.